

KONSTNÄRENS ÄRV OCH EFTERMÄLE

SÅ TAR DU HAND OM VERK,
RÄTTIGHETER OCH BERÄTTELSE

KONSTNÄRENS ARV OCH EFTERMÅLE

**SÅ TAR DU HAND OM VERK,
RÄTTIGHETER OCH BERÄTTELSE**

© 2025 – Alla rättigheter reserverade
ISBN: 978-91-979996-4-9
Research, sammanställning och text: Katarina Renman Claesson
Juridiska faktarutor: Helena Hytting
Textbearbetning: Geska Helena Brečević
Ansvarig utgivare: Eva Månsson, AB Svensk Konstnärsservice
Grafisk form: Geska Helena Brečević
Tryck: Trydells, Laholm, 2025

FÖRBEHÅLL
Guidens utgivare påtar sig inte något rättsligt ansvar för den information och de juridiska resonemang som finns i guiden eller för skada, direkt eller indirekt, som drabbar användaren eller tredje part vid användning av guiden.

INNEHÅLL

FÖRORD	7
AVSNITT I: GRUNDEN FÖR ETT BESTÅENDE KONSTNÄRLIGT EFTERMÅLE	
Ditt konstnärskap i nuet och framtiden	12
<i>Att planera för ”framtiden”</i>	12
Forma ditt eftermåle	13
<i>Dina verk och dina ord</i>	16
<i>Plan för förvaltning</i>	16
<i>Dokumentation, arkivering och inventarielista</i>	17
Äkthetsintyg och framtida autentisering	19
Att bestämma vem som ska få vad	20
<i>Gifta konstnärer</i>	20
Framtidsfullmakt	21
Donation (gåva)	22
<i>Inga formkrav</i>	25
<i>Bindande gåva</i>	25
Testamente	26
Stiftelser	28
<i>Att starta en stiftelse</i>	28
<i>Registrering och tillsyn</i>	29
AVSNITT II: ATT FÖRVALTA OCH FÖRA VIDARE ETT KONSTNÄRLIGT EFTERMÅLE	
När konstnären gått bort	34
Begravning	34
Den konstnärliga kvarlätenskapen	35
Överenskommelser	38
Bouppteckning och boutredning	40
Värdering av konst	41
Arvskifte	43
<i>Att ärva konstverk</i>	45
<i>Skisser och icke offentliggjorda verk</i>	45
<i>Att ärva upphovsrätt</i>	47
Om arvingar saknas eller inte går att hitta	48
Allmänna arvsfonden	49
Konstnär verksam i flera länder	52
Förvaltning	53
<i>Olika former för förvaltning</i>	54
KÄLLOR	57
ORDLISTA (A–Ö)	60

FÖRÖRD

FÖRR ELLER SENARE ställs de flesta konstnärer inför frågan om sitt konstnärliga eftermäle, det vill säga, vad som kommer att hända med de egna konstverken och annan kvarlåtenskap när konstnären själv inte längre finns kvar. Frågan rör även hur man vill bli ihågkommen som konstnär.

I Konstnärernas Riksorganisations juridiska rådgivning är det inte ovanligt att konstnärer frågar hur man kan ordna med den egna konsten, ateljén och allt annat material inför sin bortgång. Det finns ofta en oro för praktiska bekymmer som att det kan bli svårt och kanske kostsamt för arvingar att ta hand om det som finns kvar, men också tankar kring hur man kan bevara integriteten kring sin konst och sitt konstnärskap.

Syftet med denna handledning är att samla och belysa de frågor som uppstår kring konstnären, kvarlåtenskapen och eftermälet.

Det saknas i dag enhetlig, om ens någon, samlad information om dessa frågor ur ett konstnärsperspektiv. Vi hoppas därför att den här handledningen ska fungera som ett stöd och verktyg för konstnärer, arvingar, förvaltare och andra som behöver vägledning i hur ett konstnärskap kan tas tillvara och leva vidare.

Som expert på familjerätt och den juridik som är viktig att känna till i fråga om kvarlåtenskap och arv har advokat Helena Hytting bidragit med särskilda juridiska faktarutor genom handledningen.

Konstnärens egen vilja avseende sina verk, skisser och andra tillgångar kan förmedlas och bestämmas via donationer, testamente eller genom att inrätta stiftelser. Men hur ska konstnärens egen vision och mål avseende eftermälet förverkligas? Hur ska det utformas, med stöd av vad och vem tar ansvar? Vilka strategier är intressanta för förvaltningen? Vad finns det för juridiska och ekonomiska stöd och begränsningar?

Att ta hand om en konstnärs kvarlåtenskap innebär ofta att man förväntas förstå hela den konstnärliga verksamheten – till exempel konstnärens syften, den kulturella bakgrunden, val av uttrycksmedel, personliga värderingar och ekonomiska förutsättningar.

En framgångsrik förvaltning av ett konstnärskap kan hålla intresset för konstnären och konsten levande och relevant, inspirera andra konstnärer och bidra till ett fortsatt intresse från konstintendenter, konstvetare och samlare.

Denna handledning är tänkt som ett stöd för dig som konstnär och för de som på olika sätt kan komma att förvalta ditt arv och eftermäle. Handledningen är indelad i två delar:

AVSNITT I: GRUNDEN FÖR ETT BESTÅENDE KONSTNÄRLIGT EFTER- MÅLE

I det här avsnittet riktar vi oss främst till dig som konstnär. Du får råd om hur du kan dokumentera, planera och bevara ditt konstnärskap under din livstid, så att det blir tydligt och tryggt både för dig själv och för framtiden.

AVSNITT II: ATT FÖRVALTA OCH FÖRA VIDARE ETT KONSTNÄRLIGT ARV

I det här avsnittet vänder vi oss till dig som konstnär samt till arvingar, efterlevande eller andra förvaltare av den konstnärliga kvarlåtenskapen. Här fokuserar vi på hur konstnärskapet kan förvaltas, beslut kan genomföras och vilka praktiska och juridiska aspekter som kan vara viktiga när konstnären har gått bort.

Syftet med upplägget är att ge dig som konstnär möjlighet att aktivt påverka vad som blir din konstnärliga kvarlåtenskap, hur den förvaltas samt ditt konstnärliga eftermäle. De som förvaltar din kvarlåtenskap och ditt eftermäle får samtidigt vägledning om hur det kan göras på bästa sätt.

Vår förhoppning är att vi ska kunna hjälpa dig med de olika frågor som du kommer att stöta på under arbetets gång. Vidare hoppas vi även kunna ge dig allmänna råd om vad du bör tänka på i kontakten med uppdragsgivare, köpare och utställare.

Hösten 2025 presenterades en ny utredning med förslag till ändringar i bestämmelser om arv och testamente (SOU 2025:91). Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2027. Bland det som utretts är bland annat kraven på testamentsvittnen, kraven på testamente i fall då sjukdom eller annat nödfall gör att en person inte kan upprätta ett testamente enligt de formkrav som annars gäller (*nödtestamente*) samt möjligheten till ett testamentsregister. Så snart det beslutats vilka ändringar som ska genomföras utkommer vi med en reviderad version av den här handledningen.

AVSNITT I

GRUNDEN FÖR ETT BESTÅENDE
KONSTNÄRLIGT EFTERMÅLE

Ditt konstnärskap i nuet och framtiden

FÖRR ELLER SENARE kommer de flesta konstnärer till en punkt där tanken dyker upp: Vad händer med min konst när jag inte längre finns? Hur blir jag ihågkommen som konstnär – vad blir mitt eftermäle? Med **eftermäle** menas hur du och ditt konstnärskap blir ihågkommet och vilka spår du lämnar efter dig, både i verken och i berättelserna kring dem.

Ditt eftermäle handlar inte bara om själva konsten. Det handlar också om dig – dina tankar, din drivkraft och de ord du har valt för att beskriva din konstnärliga process och dina konstverk. Om du vill påverka hur du och din konst ska bli ihågkommen är det klokt att i tid fundera över vad du själv kan styra över och vad du vill överlåta till dina närstående eller andra att bestämma.

Det här är frågor som angår dig, oavsett om du har byggt upp ett välkänt konstnärskap med många utställningar och en plats på konstmarknaden – eller om du främst har arbetat i mindre sammanhang, gjort några enstaka gestaltningar eller lämnar efter dig konstverk som inte nödvändigtvis har ett större ekonomiskt värde i dagsläget. Även ett mer stillsamt konstnärskap rymmer något unikt som kan vara värdefullt att bevara.

Att planera för ”framtiden”

Det underlättar mycket om du gör en plan för hur din konst och annan konstnärlig kvarlåtenskap ska tas om hand (förvaltas). Det kan handla om:

- **Verk och skisser** – vad som ska bevaras, hur det ska göras samt vem ska förvalta och/eller ta emot materialet.
- **Rättigheter** – vem som ska förvalta upphovsrätten och andra rättigheter (till exempel mönster och varumärke) samt hur det ska ske.
- **Din berättelse** – hur du vill att ditt konstnärskap ska beskrivas, presenteras och förvaltas i framtiden.

En sådan plan för förvaltningen kan göras mer eller mindre formellt: från att prata igenom dina önskemål med familj, vänner och rådgivare till att skriva ner dem i testamente, gåvobrev eller till och med inrätta en stiftelse. Det kan också vara bra att fundera på hur den framtida förvaltningen ska finansieras.

NÄR JURIDIKEN BLIR VIKTIG

För att säkerställa att dina önskemål blir bindande behöver du uppfylla vissa juridiska krav. Det kan gälla:

- Testamente (fördelning av verk och rättigheter)
- Gåvobrev/donationer
- Stiftelsebildning (om du vill skapa en långsiktig struktur)

Forma ditt eftermäle

Att hålla ditt konstnärskap levande handlar om mer än att bevara dina konstverk fysiskt. Det handlar också om att de visas, framförs, diskuteras och beskrivs i ett visst sammanhang eller ingår i en konstnärsgrupp och kanske inspirerar andra konstnärer. Det sker ofta i mötet mellan konstnär, konstverk, konstnärskap och flera olika aktörer – allt från museer, forskare och kuratorer till gallerier, samlare och andra konstnärer.

Men ditt eftermäle formas inte enbart av institutioner och marknaden, och inte heller av faktorer som kultur, värderingar, religion och familjetraditioner. Det påverkas också av de spår du själv lämnar efter dig – dina verk, dina ord och dina berättelser.

För att öka chanserna att dina tankar och verk fortsätter att leva kan det vara värdefullt att dela de tankar du har redan nu – med familj, vänner, kollegor eller andra som du litar på. På så sätt blir ditt konstnärliga eftermäle något som kan växa vidare.

Dina verk och dina ord

Ett konstnärskap kan leva länge efter att du själv är borta, särskilt om verken upplevs som unika, tidstypiska eller relevanta i framtiden. Det som bär vidare är inte bara själva konsten, utan också du som person och hur du har valt att berätta om ditt skapande.

Dina tankar kan finnas dokumenterade på många olika sätt: i katalogtexter, i ansökningar, i intervjuer, i anteckningar eller i sparade samtal. Även små fragment kan bli viktiga pusselbitar när andra försöker förstå dig och ditt konstnärskap.

Plan för förvaltning

När du nu har funderat över vad som gör ditt konstnärskap levande och hur du vill att det ska bli ihågkommet kommer nästa steg: att konkret planera för hur det ska förvaltas. Det handlar främst om att utforma information, ordning och ibland också en organisation som underlättar för dig och de som kommer att ta hand om din konst och ditt eftermäle.

I det följande avsnittet får du exempel på åtgärder som kan göra ditt konstnärskap tydligare – från hur du dokumenterar och arkiverar verk, till hur du kan säkerställa äkthet, och planerar för vem som ska få ansvaret för din konst och dina rättigheter. Det är konkreta steg som hjälper dig att värna och skydda ditt konstnärskap under din livstid, samt trygga dess framtid efter din bortgång.

Dokumentation, arkivering och inventarielista

Förvaltare, forskare och andra som vill fördjupa sig i ditt konstnärskap kan ha stor hjälp av ett välorganiserat arkiv. Arkivet kan omfatta en inventarielista över (alla) dina verk, men också dokumentation som förklarar hur de har skapats, deras historik och eventuella presentationer eller utställningar. Ju mer strukturerat och lättillgängligt materialet är, desto enklare blir det för andra att förstå, värdera och förmedla ditt konstnärskap i framtiden.

Säkerställ att du för en **inventarielista** där du antecknar var dina konstverk och annat betydelsefullt material finns, så att det enkelt kan lokaliseras vid behov. Ange till exempel om ett verk finns i din egen ateljé, hos en gallerist, är utlånat till en utställning, uthyrt (i egen regi eller genom någon annan), eller om det förvaras hos ett museum, en samlare eller en annan part.

Detta gäller inte bara för den konst och det material du fortfarande äger, utan – i den mån det är möjligt – även för verk som du inte längre äger men som du anser utgör viktiga delar av ditt konstnärskap.

Många konstnärer innehar verk skapade av andra konstnärer. Det är viktigt att det inte sker en sammanblandning mellan konstnärens och andras verk och de bör därför registreras under olika rubriker i inventarielistan.

Inventarielistan bör också innehålla information om vilka överenskommelser som är av betydelse i sammanhanget, exempelvis galleri-, utställnings- eller uthyrningsavtal.

En aktuell **värdering** av konst och annat material behövs som underlag för vad som är bäst att behålla, fördela till arvingar respektive sälja. Värderingen behövs också för att säkerställa att kvarlåtenskapen är rätt försäkrad.

Flera auktionshus och specialister erbjuder arvstjänster där experter kan hjälpa dig att skapa en detaljerad översikt och fastställa värdena på de ärvda föremålen.

INVENTARIELISTA

Det här bör ingå i en inventarielista:

- **Konstnär / upphovsperson:** Namn, kontaktuppgifter, ev. fler upphovspersoner
- **Titel:** Verkets titel
- **År:** När verket skapades
- **Dimensioner & medium:** Mått och teknik/material
- **Upplaga:** Nummer och total upplaga (om relevant)
- **Typ av verk:** T.ex. målning, skulptur, installation, digitalt verk
- **Bilddokumentation:** Högkvalitativa foton
- **Nuvarande innehavare:** Vem som har verket i sin vård
- **Plats:** Var verket finns (ateljé, galleri, museum etc.)
- **Värde:** Uppskattat marknads- eller försäkringsvärde
- **Avtal:** Rättigheter, licenser, depositioner, ev. bolag som avtalspart
- **Dokumentation & historik:** Proveniens, utställningar, publikationer
- **Andra konstnärers verk:** Redovisas separat.

Det kan vara svårt att både hinna gå igenom allt det som samlas in under den yrkesverksamma perioden och att upprätthålla en uppdaterad inventarielista.

Ett bra sätt att underlätta framtida förvaltning är därför att skriva ner dina tankar och instruktioner – gärna i ett **testamente** om du vill att de ska vara juridiskt bindande.

I dessa instruktioner kan du ange:

- Vad som ska bevaras och vad som kan kastas.
- Vilket material som får offentliggöras och vilket som endast ska bevaras som informations- eller referensmaterial.
- Hur framtida autentisering av dina verk ska gå till.

Äkthetsintyg och framtida autentisering

Ett **äkthetsintyg** är ett dokument som intygar att ett konstverk verkligen är skapat av dig. Det kan innehålla information om verket, till exempel titel, mått, teknik, datum och ibland fotografier, samt undertecknas av dig som konstnär eller av en ansvarig för autentiseringen. Du som är medlem i Konstnärernas Riksorganisation kan läsa mer i vår handledning om äkthetsintyg, samt ladda ner mallar på svenska och engelska.

Syftet med ett äkthetsintyg är att förebygga problem kring identifiering av dina verk i framtiden och att motverka förfalskningar. Det blir också ett verktyg för de som förvaltar, säljer eller ställer ut dina verk, eftersom det tydligt visar vem som är verkets upphovsperson.

För att förstärka betydelsen av ett äkthetsintyg för din konst, kan du klargöra i ditt testamente eller annan tydlig dokumentation hur en framtida autentisering bör gå till och, om möjligt, utse vem eller vilken organisation som har mandat att fatta beslut om verkens äkthet. En viktig del i detta kan vara ett välorganiserat arkiv där dina verk finns tydligt angivna.

Genom äkthetsintyg och instruktioner för autentisering underlättar du både för dig själv och för de som ska förvalta ditt konstnärskap.

Att bestämma vem som ska få vad

Att göra en plan för dina tillgångar handlar inte bara om vad som ska ske efter din bortgång. Det är också klokt att fundera över vilka åtgärder som kan vidtas under din livstid, till exempel försäljning, licensiering, donationer eller andra överlåtelse.

Det är lika viktigt att ha en plan för förändringar i din livssituation som kan påverka dina tillgångar – till exempel vid skilsmässa, om din partner går bort, om du har så kallade **särkullsbarn** eller om du skulle förlora förmågan att fatta vissa beslut under livstiden.

Gifta konstnärer

Genom ett **äktenskapsförord** kan makar bestämma om viss egendom i boet ska vara gemensam eller enskild. Det kan vara särskilt relevant om du vill att dina fysiska konstverk eller upphovsrätten till dina verk inte ska ingå i en framtida bodelning i samband med äktenskapsskillnad eller dödsfall.

ÄKTEKAPSFÖRORD

Om en konstnär inte önskar att de fysiska konstverken och/eller upphovsrätten till ens konstnärliga verk ska ingå i en framtida bodelning i anledning av äktenskapsskillnad eller dödsfall kan han eller hon i ett äktenskapsförord bestämma att egendomen ska vara hans eller hennes enskilda egendom. Ett äktenskapsförord är ett avtal mellan makar och blivande makar. Det förutsätter därför att de är ense om att egendomen görs till enskild.

Framtidsfullmakt

En **framtidfullmakt** är ett juridiskt dokument där du ger en eller flera personer rätt att fatta beslut och agera å dina vägnar om du senare inte kan göra det själv. Framtidfullmakten kan utformas med det innehåll du önskar och tycker är särskilt viktigt.

CHECKLISTA FRAMTIDFULLMAKT

För att framtidfullmakten ska vara giltig måste den innehålla:

- **Fullmaktsgivare:** Du som upprättar fullmakten.
- **Fullmaktstagare:** Den eller de personer som får rätt att förvalta din konst, ditt arkiv och andra tillgångar.
- **Omfattning:** En tydlig beskrivning av vilka beslut fullmaktstagaren får fatta, till exempel försäljning, licensiering, donation eller förvaring av konstverk.
- **Villkor:** Eventuella begränsningar eller särskilda instruktioner, exempelvis att vissa verk inte får säljas eller ska ges bort enligt specifika önskemål.
- **Ort och datum:** När och var fullmakten upprättas.
- **Underskrift:** Din egen underskrift.
- **Bevittning:** Två vittnen som intygar att du undertecknat dokumentet frivilligt och vid dina sinnens fulla bruk. Vittnen får inte vara fullmaktstagare eller nära släktingar som kan gynnas av fullmakten.

Viktigt: Framtidfullmakten träder i kraft först när du inte längre kan fatta egna beslut. Den kan begränsas till vissa frågor eller gälla alla beslut som du normalt skulle fatta själv, vilket gör den särskilt användbar för att trygga ditt konstnärliga eftermäle.

Den utsedda personen (fullmaktshavaren) kan till exempel ha befogenhet att betala vissa utgifter, att hantera investeringar eller att ge gåvor eller donationer till utvalda mottagare.

Men var också uppmärksam på riskerna med att utfärda en framtidsfullmakt. Fullmaktshavaren kanske inte förstår eller tar hänsyn till dina verkliga önskemål och planer.

Det är också viktigt att kontrollera med banken och andra viktiga parter om de godtar en framtidsfullmakt samt om de uppställer några särskilda krav på innehåll och/eller vem som kan agera med en framtidsfullmakt. Det kan till exempel vara svårt att agera i frågor där det finns ett eget intresse för fullmaktshavaren.

Donation (gåva)

En **gåva** definieras juridiskt som en *frivillig överföring av något av värde från en gåvogivare till en gåvotagare, utan krav på motprestation*. Många funderar på att under sin livstid ge bort, alltså donera, sin konst till exempelvis ett museum, en ideell organisation eller en privatperson. (**Donation** är ett annat ord för gåva.)

Gåvor kan bestå av konstverk, pengar eller andra tillgångar och överlämnas på olika sätt. Det kan ske informellt, till exempel genom att fysiskt överlämna konstverket, eller formellt genom gåvohandlingar (donationer) som tydligt anger syfte och mottagare.

Både arvs- och gåvoskatt avskaffades helt i Sverige 2005. Varken gåvogivare eller gåvotagare behöver betala skatt på gåvan, vilket gör det till en förmånlig form av överföring av värde.

Om gåvan sker i ett annat land än Sverige kan däremot andra regler gälla. Mer information om gåvor och donationer finns exempelvis på Skatteverkets webbplats och hos relevanta myndigheter eller organisationer som tar emot donationer.

GÅVOBREV (DONATIONSHANDLING)

Ett gåvobrev bör innehålla:

- **Gåvogivare** Du som konstnär som överlåter konst eller annan egendom.
- **Gåvomottagare** Den eller de personer, museer, stiftelser eller organisationer som ska ta emot gåvan.
- **Beskrivning av gåvan** En tydlig redogörelse för vilka konstverk, dokument, skisser eller andra tillgångar som ingår.
- **Överlåtelseförklaring** Ett klart uttalande om att gåvan överläts.
- **Villkor för gåvan** Till exempel att gåvan ska vara enskild egendom, inte räknas som förskott på arv, eller att mottagaren inte får sälja eller ge bort verken.
- **Underskrifter** Både gåvogivare och mottagare ska skriva under.
- **Ort och datum** När och var gåvobrevet upprättas.
- **Bevittning** Två vittnen som intygar att dokumentet under-tecknats korrekt. Bevittning är obligatoriskt vid gåvor av fastigheter eller bostadsrätter.

Tips: När du ger bort konst eller annan konstnärlig kvarlåtenskap kan gåvobrevet också ange hur verken ska hanteras, visas eller bevaras, vilket hjälper till att trygga ditt konstnärliga eftermäle.

Inga formkrav

I princip krävs inga skriftliga dokument för att en gåva ska vara juridiskt giltig, med undantag för gåvor som avser fastigheter eller bostadsrätter. Det går alltså att ge bort exempelvis en bil, en tavla eller en kaffeservis utan några skrivna papper.

Även om det inte krävs att gåvan är skriftlig kan det vara klokt att upprätta ett **gåvobrev**, särskilt om gåvan har större värde eller om du vill ställa villkor. Ett gåvobrev är ett juridiskt bindande dokument som visar att givaren lovar att överlåta något av värde till mottagaren. Villkor kan till exempel ange att gåvan ska vara enskild egendom, inte räknas som förskott på arv, eller att mottagaren inte får sälja, byta eller ge bort gåvan. Ett gåvobrev kan bevitnas, vilket gör det enklare att styrka gåvan om tvist uppstår.

Men undantag finns. Om gåvan består av gåvor som avser fastigheter och bostadsrätter måste gåvan utformas skriftligt. Är det **giftorättsgods** krävs oftast samtycke från den andra maken. Giftorättsgods är den egendom som ingår i ett äktenskap och som normalt delas lika vid en skilsmässa, om inte ett äktenskapsförord säger annat.

Bindande gåva

Det vanliga är att gåvan blir bindande först när den överlämnats till gåvomottagaren. När mottagaren tagit emot gåvan kan givaren inte längre ångra sig. En gåva kan även bli bindande dessförinnan om givaren skrivit en gåvoutfästelse som överlämnats till den framtida gåvomottagaren. Det är ett gåvobrev där man uttrycker ett löfte om att ge bort en gåva.

Ett löfte om gåva kan också bli bindande om givare låtit utfästelsen komma till allmänhetens kännedom, till exempel genom att vid ett högtidligt tillfälle, inför en större grupp personer som vittnen, uttala ett löfte om att ge bort en gåva.

Särskilda regler gäller beroende på vem som tar emot gåvan.

- **Gåvor mellan makar:** Om gåvan har högt värde bör den registreras. Annars finns det risk att gåvan kan utmätas för gåvogivarens skulder. Gåvan gäller dock mellan makarna även om den inte har registrerats. Mer information finns hos Skatteverket.
- **Gåvor till bröstarvinge:** Gåvor till barn eller barnbarn räknas som förskott på arv om inget annat anges i gåvobrevet. Det innebär att gåvans värde dras av från arvet i framtiden. Vill du att gåvan inte ska ses som förskott på arv bör det tydligt anges i gåvobrevet.
- **Gåvor till myndigheter:** Myndigheter, exempelvis museer, kan bara ta emot gåvor om ändamålet har nära samband med deras verksamhet och gåvan inte medför ökade kostnader. Detta regleras i donationsförordningen (1998:140) och genom Ekonomistyrningsverket.
- **Gåvor till stiftelser:** Många stiftelser finansieras med gåvor från stiftaren eller andra givare. Gåvobrevet kan då utgöra en del eller hela stiftelseförordnandet.

Testamente

Genom ett **testamente** kan en person bestämma över hur den egna kvarlåtenskapen ska fördelas och förvaltas efter ens bortgång. Det kan vara ett mycket tungt vägande dokument i bestämning av konsten och annan konstnärlig kvarlåtenskaps framtida ägande och förvaltning och därmed också konstnärens eftermäle. Det finns tydliga formkrav som anger att ett testamente ska vara skriftligt med två vittnen, undertecknat av testator i vittnenas *samtidiga* närvaro. Vittnena ska bestyrka testamentet genom sina underskrifter och *ha*

TESTAMENTE

Utan testamente ärvs konstnärens kvarlåtenskap av hans eller hennes arvingar. Genom att upprätta ett testamente kan en konstnär bestämma vem som ska ära konsten och upphovsrätten till hans eller hennes konstnärliga verk.

Konstnären kan genom ett testamente förfoga över hela sin kvarlåtenskap med undantag för bröstarvingars rätt till laglott som är hälften av kvarlåtenskapen. Konstnären kan också i ett testamente med bindande verkan även för efterlevande make/maka och bröstarvingar ge **föreskrifter om upphovsrättens** utövande eller bemyndiga annan att meddela sådana föreskrifter.

Det kan också ges föreskrifter om hur konstnären vill att **avvecklingen av hans eller hennes** konst ska ske, till exempel genom gallerist, på auktion eller på annat sätt.

kännedom om att det är ett testamente som de bevittnar.

Den som skriver testamentet kallas **testator** och den som erhåller ett testamentariskt förordnande kallas för **testamentstagare** eller **legatarie**.

En testamentstagare ärver allmänna tillgångar enligt testamentet, en legatarie får en specifik egendom, som till exempel en fastighet eller ett kontantbelopp. Ett testamentariskt förordnande kan exempelvis säkerställa verkens förvaltning i form av förvaring, försäkring och liknande, hur verken ska ställas ut, hur de ska repareras, vilka verk som får säljas och så vidare. En upphovsperson kan genom ett testamente ge föreskrifter om upphovsrätten som är bindande för efterlevande make och bröstarvingar.

Stiftelser

Vissa konstnärer funderar på om en **stiftelse** kan vara det tryggaste sättet att helt frigöra arvingar från ansvar för förvaltning av konstverk och konstnärskap.

Det handlar inte om att göra arvingar arvlösa, utan om att låta dem slippa hantera svåra frågor och det resurskrävande arbete som ofta följer med konst och konstnärskap.

En nackdel är att stiftelseförordnandet – särskilt ändamålsbestämmelserna – är styrande och svåra att ändra. Varken stiftelsens styrelse, arvingar, närstående eller ens stiftaren själv har rätt att ändra dessa villkor utan en omfattande och formell process med ansökan hos Länsstyrelsen och/eller Kammarkollegiet.

En annan viktig aspekt att beakta är kostnaderna för stiftelsen och förvaltningen. I många fall tvingas stiftelser på sikt att upplösas, helt enkelt därför att de saknar tillräckliga medel för att täcka löpande drift och administration.

Att starta en stiftelse

En stiftelse bildas när en eller flera personer (**stiftare**) avskiljer viss egendom till en *självständig, varaktig förvaltning för ett bestämt ändamål*. Egendomen kan till exempel vara pengar, aktier, fastigheter eller konstverk.

För att stiftelsen ska vara giltig krävs ett stiftelseförordnande, som ska vara skriftligt och undertecknat av stiftaren eller stiftarna.

TIPS OM STIFTELSE!

För konstnärer kan en stiftelse vara ett sätt att säkerställa att konstverk och konstnärligt eftermäle förvaltas långsiktigt enligt ens önskemål, utan att arvingar behöver bära allt ansvar.

Exempel på handlingar som kan fungera som stiftelseförordnande är gåvobrev (donationshandlingar) eller ett giltigt förordnande i ett testamente.

Stiftelseförordnandet ska ange:

- Hur egendomen ska användas
- Hur styrelsen ska utses
- Vem eller vilka som får ta del av egendomen

Stiftelsen ska ha ett namn som innehåller ordet ”stiftelse”. Om stiftaren vill bestämma namnet ska det stå i stiftelseförordnandet; annars bestämmer styrelsen namnet.

Registrering och tillsyn

De flesta stiftelser ska anmälas till Länsstyrelsen för tillsyn och registrering (länsstyrelsen.se). När stiftelsen registrerats meddelar Länsstyrelsen Skatteverket, som tilldelar stiftelsen ett organisationsnummer.

Stiftelser står under tillsyn av Länsstyrelsen i det län där styrelsen har sitt säte eller där stiftelsens förvaltning utövas. Styrelsen ansvarar för att följa bestämmelserna i stiftelseförordnandet och Stiftelselagen.

Om en styrelseledamot uppsåtligen eller av oaktsamhet orsakar skada på stiftelsen eller tredje part, ska denne ersätta skadan. Tillsynsmyndigheten ingriper om stiftelsen inte förvaltas enligt stiftelseförordnandet eller om styrelsen missköter sitt uppdrag.

EXEMPLET STIFTELSEN HILMA AF KLINTS VERK

Stiftelsen Hilma af Klints Verk är en icke vinst-drivande organisation, grundad i januari 1972 av den som enligt Hilmas testamente fick ärva Hilma, hennes brorson Erik af Klint. Stiftelsen äger efter Erik af Klints donation till stiftelsen Hilma af Klints målningar inom abstrakt konst och andra alster (skisser, skissböcker, anteckningsböcker och annat betydande material enligt hennes testamente), numrerade enligt den förteckning som upptecknades av Olof Sundström 1945.

Syftet för Stiftelsens verksamhet är enligt stadgarna att ”tillvarata och förvalta Hilma af Klints efterlämnade verk”. Stiftelsen uppmuntrar och stödjer den akademiska forskningen runt Hilma af Klint och hennes arbete. Verksamheten finansieras genom egenintäkter och privat stöd.

Länsstyrelsen i Stockholm, den myndighet som utövar tillsyn över stiftelser i länet, har 2025 inlett ett tillsynsärende avseende Stiftelsen Hilma af Klints Verk. Något som ska granskas är om stiftelsens beslut att ta fram och sälja digitala reproduktioner av Hilmas verk är förenligt med stiftelsens stadgar. Stiftelsens ordförande och släkten af Klints representant har olika uppfattning om hur stadgarna ska tolkas i denna del, men också i flera andra frågor. Det gäller bland annat också för vilka verken får göras tillgängliga, det vill säga visas.

AVSNITT II

ATT FÖRVALTA OCH FÖRA VIDARE
ETT KONSTNÄRLIGT EFTERMÅLE

När konstnären gått bort

När någon går bort ska kvarlåtenskapen tas om hand på ett visst lagstadgat sätt. Det är nu testamentet och andra instruktioner från den avlidna får verklig betydelse.

Begravning

Om konstnären har särskilda önskemål kring sin begravning bör dessa vara dokumenterade på ett sätt som låter arvingarna få kännedom om dem. Det kan till exempel ske genom att önskemålen förs in i Fonus Vita Arkiv, Livsarkivet eller ett liknande dokument där personliga instruktioner samlas.

Den konstnärliga kvarlåtenskapen

Kvarlåtenskapen är det juridiska begreppet för den egendom (tillgångar och skulder) som en person lämnar efter sig. Det är främst tillgångar som pengar, fastigheter och/eller bostadsrätter, lösöre (till exempel konst, möbler, smycken, kapitalvaror och liknande föremål) samt andra värdefulla tillgångar. Även immateriella rättigheter, såsom upphovsrätt, ingår i kvarlåtenskapen.

Det kan vara viktigt att skilja på den konstnärliga kvarlåtenskapen och övrig kvarlåtenskap. I den konstnärliga kvarlåtenskapen ingår de tillgångar och eventuella skulder som är direkt kopplade till konstnärens verksamhet. Hit räknas såväl färdiga som ofärdiga verk, skisser och annat material som hör till konstnärskapet.

Upphovsrätt för de verk konstnären skapat (kan vara både konstnärliga och litterära verk) gäller i 70 år efter upphovspersonens dödsår och ärvs på samma sätt som andra tillgångar.

Foton på detta och nästa uppslag
med vänlig tillåtelse från
Marc Broos och Alma Löv Museum.

EXEMPLET ALMA LÖV

I anslutning till Alma Löv Museum i Sunne i Värmland finns en "begravningsplats" för konst på en äng. Center for Interactual Art (CIA) har inrättat världens första och enda begravningsplats för konst, Burial GroundX, samt ett kolumbarium med ett åttiotat urnor. Under gravstenar försedd med texter av bland annat Tomas Tranströmer och Rainer Maria Rilke "begravs" konst av olika konstnärer. Någon har till och med lämnat hela sin produktion. De gjutna gravstenarna ligger i en cirkel och i mitten finns en minneslund där aska av verk blandas. Alla konstnärernas verk katalogiseras och finns upptecknade i ett av CIA:s register. På midsommardagen hålls varje år en andaktsstund för "Konstverkens död".

Det upphovsrättsliga skyddet för verk skapade av en person som dör 2025 gäller därmed fram till 2096. Konstverk, skisser och annat material samt upphovsrätt utgör den konstnärliga kvarlåtenskapen.

Den som enligt ett testamente ska erhålla hela eller viss andel av kvarlåtenskapen kallas universell testamentstagare. Den som ska erhålla en viss bestämd egendom (ett legat), exempelvis ett visst konstverk, en fastighet eller en viss summa pengar, kallas legatarie. En legatarie är inte dödsbodelägare.

Konstnären kan naturligtvis också lämna instruktioner till de efterlevande utan några särskilda juridiska krav, till exempel i form av ett brev, ett mejl eller ett annat personligt dokument. Det finns dock inget juridiskt stöd som tvingar arvingarna att följa sådana önskemål – de är alltså inte bindande. Skälet kan vara att konstnären inte vill lämna bindande föreskrifter i ett testamente då det ibland kan upplevas som en belastning för de efterlevande i hanteringen av kvarlåtenskapen.

Överenskommelser

Det är väldigt viktigt att hålla ordning på och fullt ut förstå alla de överenskommelser som konstnären ingått under sin livstid. Det kan handla om avtal med gallerier eller agenter som representerar konstnären, pågående eller inplanerade uppdrag, beställningar, gestaltningsuppdrag, utställningar, samarbeten eller andra åtaganden. Det bör vara tydligt vad som ska gälla om konstnären avlider innan dessa åtaganden är slutförda.

I vissa fall kan det även finnas överenskommelser om att en annan konstnär får färdigställa ett pågående verk om konstnären dör eller blir oförmögen innan verket är klart. Sådana arrangemang bör dokumenteras noggrant – helst skriftligt – för att undvika missförstånd och för att efterlevande, samarbetspartners och eventuella uppdragsgivare ska veta hur konstnärens vilja ska tolkas. Det kan

till exempel handla om hur det färdiga verket ska signeras, hur det ska presenteras och hur ersättningen ska fördelas. Om det ska vara bindande för arvingarna bör det skrivas in i testamentet.

Det är också viktigt att vara medveten om att det finns skillnader beroende på hur avtalen har ingåtts: om konstnären har ingått avtalet personligen, genom sin enskilda firma eller sitt aktiebolag. Avtal med ett aktiebolag, som juridiskt existerar oberoende av konstnären, kan vara fortsatt bindande om det inte anges närmare i avtalet vad som ska gälla om konstnären går bort.

BOUPPTECKNING

När en konstnär avlider ska det upprättas en bouppteckning tre månader från dödsfallet. I bouppteckningen ska den avlidnes tillgångar och skulder antecknas sådana de var vid dödsfallet. Med tillgångar avses i det sammanhanget sådan egendom som har ett förmögenhetsvärde. De tillgångar som är typiska för en konstnär och som ska antecknas i bouppteckningen är:

- Konstverk som har blivit utställda, utbudna till salu eller eljest godkända för offentliggörande redovisas i bouppteckningen och upptas till marknadsvärdet.
- Upphovsrätt till konstnärliga verk ska tas upp som en tillgång i boet endast om upphovsrätten överlåtits och ett kontrakt om utnyttjande av verket har upprättats med en person. Den royalty/värde som kontraktet representerar ska tas upp som en tillgång. Upphovsrätten som sådan anses däremot med hänsyn till sin personliga och ideella karaktär inte vara någon förmögenhetstillgång som ska antecknas i bouppteckningen.

BOUTREDNING

Dödsboets egendom förvaltas av dödsbodelägarna gemensamt under boets utredning. Om konstnären befarar att dödsbodelägarna kommer att ha svårt att samarbeta eller att tvist kan uppstå mellan dem kan han eller hon i ett testamente förordna att en *testamentsexekutor* och/eller *boutredningsman* ska utses och handha förvaltningen av boets egendom i stället för dödsbodelägarna.

En dödsbodelägare kan också efter dödsfallet ansöka om att en boutredningsman utses av tingsrätten om inte dödsbodelägarnas samförvaltning fungerar eller om det uppkommer oenighet bland dödsbodelägarna. En sådan utsedd boutredningsman får inte utan dödsbodelägarnas samtycke utnyttja konstnärens verk på annat sätt än som tidigare har skett. Boutredningsmannen är ofta en advokat. Det är dödsboet som betalar för boutredningsmannens arvode.

Bouppteckning och boutredning

När någon dör ska en bouppteckning upprättas. En bouppteckning är en skriftlig sammanställning över den bortgångnes tillgångar och skulder. Den fungerar som ett slags inventering av dödsboet och ligger till grund för den fortsatta hanteringen av arvet. Om det finns äktenskapsförord och/eller ett testamente ska det tas in i bouppteckningen. Bouppteckning ska upprättas senast tre månader efter dödsfallet och lämnas in till Skatteverket inom en månad därefter. Om tidsfristen inte kan hållas måste man ansöka om anstånd hos Skatteverket.

Som underlag för bouppteckningen görs en boutredning där man samlar in uppgifter om vilka som är dödsbodelägare, om det finns ett testamente, vilka tillgångar och skulder som finns samt andra relevanta uppgifter som påverkar dödsboets omfattning. Ibland utses en utomstående att vara boutredningsman.

Det är en dödsbodelägare som har egendomen i sin vård, en boutredningsman eller en testamentsexekutor som bestämmer tid och ort för bouppteckningsförrättningen samt utser två kunniga och trovärdiga gode män att förrätta den. Den avlidnes efterlevande make eller sambo och alla dödsbodelägare ska kallas i god tid till förrättningen.

Det är den som vårdar egendomen eller i övrigt bäst känner till boet som blir bouppgivare och lämnar uppgifter om boet. Bouppgivaren tecknar en försäkran på heder och samvete att uppgifterna till bouppteckningen är riktiga och att inga uppgifter avsiktligt har utelämnats. De gode männen ska på samma handling intyga att allt har blivit riktigt antecknat och att tillgångarna har värderats efter bästa förstånd.

Räcker boets tillgångar inte till annat än begravningskostnader och andra utgifter med anledning av dödsfallet och omfattar tillgångarna inte fast egendom eller tomträtt, behöver bouppteckning inte förrättas. Socialnämnden ska i stället göra en *dödsboanmälan* till Skatteverket.”

Värdering av konst

Det finns inga lagbestämmelser som anger närmare hur konst eller annat lösöre ska värderas i en bouppteckning. Enligt Skatteverket (Rättslig vägledning från 2004) ska dock marknadsvärdet, eller det verkliga värdet (försäljningsvärdet), alltid användas i en bouppteckning. Men eftersom skiftet sedan kan ske utifrån det värde döds-

bodelägarna själva bestämmer, vilket kan vara affektionsvärde, är marknadsvärdet inte bestämmande för hur skiftet ska ske.

Att värdera konst är en komplex och ofta utmanande process. Marknadsvärdet för konst är sällan konstant och påverkas av en rad faktorer. Efterfrågan på verk av en viss konstnär eller tidsperiod går ofta i cykler, vilket innebär att värdet kan förändras över tid.

En viktig faktor är tillgång och efterfrågan. Om många verk av samma konstnär samtidigt finns ute på marknaden kan priserna sjunka, eftersom utbudet ökar. Även konstnärens aktualitet och synlighet spelar stor roll. En uppmärksammas museiutställning, en ny publikation eller ett jubileum kan till exempel väcka förnyat intresse och därmed höja värdet.

Andra aspekter som påverkar värderingen kan vara:

- Konstverkets storlek, kvalitet och skick.
- Intresset från konstkritiker, intendenten (kuratorer), museer och gallerier.
- Den allmänna ekonomiska situationen, såsom hög- eller lågkonjunktur.
- Förändringar i köparens smak och trender.

Därutöver kan mer specifika marknadsfaktorer spela in, som geografisk efterfrågan (till exempel ökat intresse för nordisk samtidskonst i ett visst land) eller den internationella konjunkturen inom konstmarknaden.

Eftersom värderingen påverkas av så många variabler är det ofta klokt att anlita experter med erfarenhet och specialkunskap inom det aktuella konstområdet. Auktoriserade värderare, etablerade auktionshus eller gallerister med lång erfarenhet kan ge en mer tillförlitlig bedömning av ett verks marknadsvärde.

Arvskifte

När bouppteckningen är gjord kan ett arvskifte ske. Arvskiftet är ett avtal mellan dödsbodelägarna om hur boets tillgångar ska fördelas. Boets tillgångar kan skiftas fritt efter de värden som dödsbodelägarna själva bestämmer, oberoende av de värden som redovisats i bouppteckningen. En skriftlig arvskifteshandling upprättas som alla dödsbodelägare måste godkänna och skriva under för att den ska bli gällande.

Om dödsbodelägarna inte kan komma överens om skiftet, kan vem som helst av dem ansöka hos tingsrätten om att en bouppteckningsman utses. Det finns ingen lagstadgad tidsgräns för när en arvskifteshandling måste upprättas, men det är klokt att göra det så snart som möjligt efter att bouppteckningen har registrerats. Dokumentet är centralt eftersom det behövs både för att genomföra själva fördelningen av arvet och för att exempelvis kunna avsluta konton eller ta ut tillgångar från banken.

ARVSKIFTE

När bouppteckningen är registrerad av Skatteverket och alla erforderliga förvaltningsåtgärder har gjorts såsom betalning av boets skulder, avyttring av egendom som inte ska ingå i delningen och utgivande av legat är boet klart för arvskifte.

Om konstnären var gift ska dock en bodelning ske först med efterlevande make såvida denne inte ärver allt eller all makarnas egendom är enskild.

SKIFTESMAN

Om inte dödsbodelägarna kan enas om egendomens fördelning vid ett arvskifte kan en *skiftesman* utses av tingsrätten som beslutar om egendomens fördelning i ett tvångsskifte. En bouppteckningsman är automatiskt skiftesman. Ett beslut som fattas av en skiftesman kan överklagas till tingsrätten av den som är missnöjd.

En arvskifteshandling krävs alltid när det finns flera dödsbodelägare och tillgångar som ska fördelas. Om det bara finns en enda arvinge eller dödsbodelägare behövs ingen arvskifteshandling. I det fallet övergår hela kvarlåtenskapen automatiskt till den personen när bouppteckningen är registrerad. Banken eller andra aktörer brukar då endast begära att få se den registrerade bouppteckningen innan tillgångarna kan överföras.

ATT ÄRVA KONSTVERK

Vad gäller de fysiska konstverken har alla delägarna rätt till att få del av dessa vid arvskiftet om inte något annat har föreskrivits i ett testamente. I första hand får konstverken fördelas efter delägarnas önskemål, med eller utan avräkning för värdet vid arvskiftet. Om oenighet om fördelningen uppstår kan till exempel lottdragning ske eller intern auktion mellan delägarna hållas.

Att ärva konstverk

Om det inte finns några särskilda föreskrifter kring konsten och/eller annan kvarlåtenskap i ett giltigt testamente eller annan handling som arvingarna väljer att följa, bestämmer de gemensamt om alla eller några verk och annat material ska säljas, doneras eller fördelas bland arvingarna. För det som ska säljas kan det vara klokt att välja olika försäljningskanaler, exempelvis galleri, auktionshus eller direkt till samlare eller annan intresserad.

Skisser och icke offentliggjorda verk

De flesta konstnärer har skisser, utkast, ofullbordade verk och annat material som av olika skäl aldrig färdigställts – och som konstnären kanske inte heller önskar färdigställa, ställa ut eller ens offentliggöra. Sådant material kan ändå ha ett affektionsvärde eller historiskt intresse för konstnärskapet och utgöra en viktig del av ett framtida arkiv. Det finns exempel på situationer där ofärdiga verk har färdigställts av någon annan efter konstnärens död och därefter sålts som konstnärens egna verk, något som tyvärr kan skada både konstnärens eftermäle och marknadsvärde. Det är därför viktigt att beskriva hur denna typ av material ska hanteras efter konstnärens bortgång.

Är det svårt att själv göra en bedömning av vilket material som bör sparas respektive rensas ut kan du anlita en gallerist, kurator, konstantendent eller annan som du har förtroende för, gärna någon med särskild kunskap om ditt konstområde, din konstnärliga inriktning eller den geografiska kontext där du är verksam. En sådan person kan hjälpa till att bedöma vilket material som har konstnärligt, historiskt eller marknadsmässigt värde och vad som kan rensas ut.

ATT ÄRVA UPPHOVSRÄTT

Den eller de arvingar och/eller testamentstagare som vid arvskiftet tilldelas upphovsrätten efter konstnären har, såvida inte konstnären lämnat föreskrifter om upphovsrätten i ett testamente, rätt att fritt bestämma hur dennes konstnärliga verk ska utnyttjas upphovsrättsligt till dess upphovsrätten upphör 70 år efter det år konstnären gick bort. Det gäller också upphovsrätten till de verk konstnären inte längre äger.

Den som tilldelas upphovsrätten vid arvskiftet har rätt att också erhålla ersättning för följerätten (droit de suite) som utbetalas vid vidareförsäljning av konstnärliga verk hos till exempel auktionshus, gallerist eller andra konsthandlare under konstnärens livstid och därefter under 70 år.

Denna ersättning utgår med 5 % av den del av försäljningspriset exklusive moms som inte överstiger 50 000 euro och därefter en fallande skala med lägre procentsatser på försäljningspriser som är högre än 50 000 euro. Maximalt får ersättning uttas med högst 12 500 euro.

Det kan vara flera arvingar som ärver följerätten och de får då dela på ersättningen som i de flesta fall administreras och utbetalas av organisationen Bildupphovsrätt. Vid försäljningar där försäljningspriset exklusive moms inte överstiger 1/20 av prisbasbeloppet enligt 2 kap 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken har dock inte upphovsmannen eller hans arvingar och testamentstagare rätt till ersättning.

Att ärva upphovsrätt

Arvingarna bör också diskutera hur de ska förhålla sig till upphovsrätten till verken eftersom den innehålls av arvingarna gemensamt till alla verk, även om konstverken säljs, ägs av annan, ges bort eller fördelas bland arvingarna. För att inte hamna i en diskussion om vad som ska gälla för varje enskilt verk kan det vara bra att bestämma att förvaltningen ska ske av en utvald person eller organisation. Organisationen Bildupphovsrätt åtar sig under vissa villkor förvaltning av upphovsrätten.

VILKA HANDLINGAR BEHÖVER BILDUPPHOVSRÄTT

- **Om arvskifte finns:** kopia av arvskifteshandlingen, eventuella testamenten och förteckning över dödsbodelägare. Om upphovsrätten inte tydligt framgår i arvskiftet behövs även ett fördelningsunderlag undertecknat av alla arvingar.
- **Om arvskifte saknas men bouppteckning finns:** kopia av den registrerade bouppteckningen med alla bilagor. Om det finns flera arvingar behövs också ett fördelningsunderlag.
- **Om varken arvskifte eller bouppteckning finns:** dödsfallsintyg med släktutredning, eventuella testamenten och, om det finns fler arvingar, ett fördelningsunderlag. Ska bouppteckning upprättas avvaktar man tills detta är gjort och skickar sedan en kopia av den inregistrerade bouppteckningen till Bildupphovsrätt.
- **Om handlingarna är utländska:** bouppteckningshandlingar tillsammans med ett juridiskt utlåtande enligt det landets arvsrätt, samt en översättning till svenska eller engelska gjord av en auktoriserad översättare.

Kom ihåg: Skicka aldrig originalhandlingar utan kopior. Handlingarna kan skickas såväl via e-post som med vanlig post.

En konstnär som har skapat verk som ägs och visas av det offentliga, har rätt att erhålla ”individuell visningsersättning” (IV). Ersättningen söks och betalas ut av organisationen Bildupphovsrätt. Rätten till IV-ersättning upphör då konstnären dör.

Bildupphovsrätt är en kollektiv förvaltningsorganisation som arbetar med att samla in och fördela upphovsrätt ersättningar. När upphovspersonen gått bort betalar organisationen ut ersättningen till de som då har rätt till ersättningen.

För att Bildupphovsrätt ska kunna fastställa vem som är rättmätig arvtagare till upphovsrätten behöver fördelningen av upphovsrätten framgå av arvskiftet eller testamentet. Observera att Bildupphovsrätt inte har möjlighet att administrera en uppdelning av upphovsrätten utifrån verk eller ersättningsområde. Efterlevande behöver skicka in handlingar som visar vem eller vilka som är arvtagare till upphovsrätten. Vilka dokument som behövs beror på situationen.

Om arvingar saknas eller inte går att hitta

Vad gäller om arvingar saknas eller inte går att få tag på? Det ska vid bouppteckningen förordnas en god man för en okänd eller bortavarende arvinge. Om så sker blir preskriptionstiden för rätt till arv kortare än 10 år. Huvudregeln är att en arvinge eller testamentstagare måste göra sin rätt till arv gällande inom tio år från dödsfallet. Om en tidigare okänd eller försvunnen arvinge eller testamentstagare dyker upp inom denna tioårsperiod kan arvskiftet komma att ändras i efterhand.

När en person avlider utan kända släktingar är det socialnämnden i den kommun där den avlidne bodde, som ansvarar för att så snart som möjligt utreda om den avlidne har några släktingar. Socialnämnden beställer då en fullständig släktutredning

FAKTA OM ALLMÄNNA ARVSFONDEN

När riksdagen 1928 beslutade att kusiner och mer avlägsna släktingar inte längre skulle ärva bildades Allmänna arvsfonden. Skälet var att arv från den utan släktingar och utan testament inte skulle tillfalla staten utan i stället gå till allmännyttiga ändamål med fokus på barn och ungdomar. I dag omfattas också personer med funktionsnedsättning och (sedan 2021) äldre personer över 65 år.

från Riksarkivet. Om den avlidne (som saknar släktingar) har skrivit testamente till förmån för någon annan måste testamentet skickas in till Kammarkollegiet för att bli godkänt.

Allmänna arvsfonden

Om det efter släktutredningen står klart att det saknas make/maka eller närmare släktingar än kusiner och den avlidne inte har testamenterat hela eller delar av sin kvarlåtenskap till någon, blir det i stället Allmänna arvsfonden som ärver. När kvarlåtenskap tillfaller Allmänna arvsfonden ansvarar fonden för att begravning och gravsättning genomförs i enlighet med den avlidnes vilja så långt den är känd. Arvsfonden ser även till att gravplatsen vårdas.

Själva dödsboet avvecklas med hjälp av en god man som ansvarar för bouppteckningen. På sin webbplats förklarar Arvsfonden att det är viktigt att avvecklingen sker med respekt för den avlidnes integritet. Organisationen mår också om att ta vara på egendomens värde på bästa sätt. Lösöre – dit även konst räknas i detta sammanhang – säljs i första hand via auktion.

I vissa fall kan Arvsfonden avstå från ett arv till förmån för någon annan. Det kan ske även om något testamente inte finns, men där

den avlidnes vilja ändå har uttryckts på annat sätt – till exempel i brev, dagböcker eller muntliga berättelser om vem som bör arva. Avståendet kan då ske till förmån för såväl en fysisk som en juridisk person. Arvsfonden kan också avstå till förmån för en fysisk person, till exempel en sambo, släkting, vän eller till och med granne, som hjälpt och vårdat den avliden under lång tid. Om dödsboet innehåller egendom med kulturhistoriskt, natur- eller kulturvårdsmässigt värde kan Arvsfonden även avstå egendomen till en juridisk person, såsom till exempel en hembygdsförening eller ett museum, som bedöms ha särskilda förutsättningar att ta hand om och förvalta egendomen på ett lämpligt sätt.

I flera andra länder hanteras arvlös kvarlåtenskap på ett annat sätt. I exempelvis Storbritannien och Frankrike utgör kvarlåtenskap som saknar arvingar bona vacantia – det vill säga ägarlöst gods – och tillfaller i dessa fall staten.

Konstnär verksam i flera länder

Om en konstnär har varit verksam i flera länder kan det uppstå frågor om vilket lands regler som ska gälla för bland annat kvarlåtenskap, arv, testamente och arvsskatt. För boende inom EU återfinns regler i EU:s arvsförordning. I övriga fall finns internationella konventioner som anger vilket lands lag som ska gälla. Huvudregeln är att lagarna i det land där konstnären hade sin hemvist vid sin död tillämpas. Med hemvist avses normalt den plats där personen var folkbokförd. Det är dock möjligt att i sitt testamente bestämma att ett annat lands lag ska gälla, exempelvis lagarna i det land där man är medborgare. Detta kan vara särskilt viktigt för konstnärer med tillgångar, verksamhet eller anknytning i flera länder, eftersom olika länders arvsregler kan skilja sig avsevärt åt – både vad gäller hur kvarlåtenskapen fördelas och vilka formella krav som ställs på testamentet.

Förvaltning

Kvarlåtenskapen efter en konstnär består sällan enbart av färdiga konstverk. Den omfattar ofta även skisser, arbetsmaterial, brev, dokumentation, verktyg, korrespondens, fotografier och andra föremål kopplade till konstnärskapet. Många konstnärer oroar sig för att detta omfattande material ska bli svårt och överväldigande för arvingarna att hantera efter deras bortgång. Att förvalta ett konstnärskap innebär en balansgång mellan olika intressen: konstnärens egen vilja uttryckt till exempel i ett testamente, en stiftelses ändamålsbestämmelser eller donationsföreskrifter, arvingarnas önskemål och andra aktörers behov, såsom institutioner, gallerier eller samlare.

Förvaltningen av konstverk, skisser och annan dokumentation (nedan kallad ”konsten med mera”) innebär ett ansvar för att omhänderta, vårda och bevara materialet på ett långsiktigt hållbart sätt.

GRUNDLÄGGANDE UNDERLAG FÖR FÖRVALTNINGEN

För att förvaltningen ska bli strukturerad och hanterbar är det viktigt att det finns ett tydligt underlag. Det bör bland annat omfatta:

- En inventarielista över konst och annat konstnärligt relevant material i kvarlåtenskapen.
- Information om alla konstverk som sålts, donerats bort eller överförs till annan part, inklusive information om var dessa verk befinner sig.
- Konstnärens egna tankar och riktlinjer kring förvaltningen och det konstnärliga eftermälet.

Förvaltning av kvarlåtenskap omfattar både praktiska åtgärder och strategisk planering, exempelvis:

- Löpande vård, underhåll och dokumentation.
- Rutiner för förvaring, hantering och transport.
- Plan för konservering och reparation av eventuella skador samt vem som ska utföra dessa åtgärder.
- Förebyggande åtgärder för att bevara verkens skick över tid.
- Planering för säkring av finansiering för underhåll, konservering och drift.

Förvaltning av ett konstnärligt arv kräver i dag ofta mer än enbart intresse och engagemang. Den ökade professionaliseringen av dagens konstvärld ställer krav på kunskap inom områden som konstmarknad, konstvetenskap, ekonomi, juridik, arkivvetenskap, kommunikation, marknadsföring och strategiutveckling.

Det som med tiden avgör hur länge och hur omfattande förvaltningen kan bedrivas är tillgången till resurser. Det kan handla om särskilda medel avsatta för ändamålet, intäkter från försäljning eller licensiering, eller andra finansieringsmodeller. Förvaltningens kostnader innefattar inte bara ersättning till de som ska sköta förvaltningen, utan även förvaring, transport, utställningar, försäkringar konservering och dokumentation.

Olika former för förvaltning

Förvaltningen av en konstnärlig kvarlåtenskap kan ske både individuellt och privat som en del av arvingars och testamentstagares egen tillgång. För den som vill säkerställa att konstverk, skisser, dokumentation och andra väsentliga delar av den konstnärliga kvarlåtenskapen hålls samman och förvaltas enligt konstnärens egna önskemål och plan, kan förvaltningen i stället läggas hos en egen juridisk person såsom en stiftelse, ett aktiebolag eller en förening. I dessa fall styrs förvaltningen ofta av ett mer eller mindre detaljerat styrinstrument i form av en donationshandling, ett stiftelseförordnande, en bolagsordning eller föreningsstadgar. Det är dock viktigt att vara

medveten om att det endast är stiftelseförordnande som inte går att ändra av den juridiska personens styrelse eller stämma. I aktiebolag och föreningar kan däremot grundarens (konstnärens) ursprungliga vilja på sikt komma att ersättas av andra, nya, mål framtagna av organisationen själv, eftersom bolagsordningen respektive stadgarna kan revideras av organisationens beslutande organ.

Den som önskar att också efter sin bortgång bestämma över den egna kvarlåtenskapen bör skriva ett testamente. Det kan vara instruktioner om att en viss person ska få en viss tavla (testamentariskt legat), att vissa verk och skisser ska förstöras samt bestämmelser om huruvida det får framställas fler exemplar av ett verk eller inte. Det är viktig information till de som ärver eller på annat sätt blir utvalda att förvalta kvarlåtenskapen.

KÄLLOR

Böcker

The Artist's Estate: A Handbook for Artists, Executors, and Heirs, (2022), Hatje Cantz av Loretta Würtenberger (redaktör)

Lagstiftning och annan information

Allmänna Arvsfonden

Lag (2021:401) om Allmänna arvsfonden

Förordning (2021:403) om Allmänna arvsfonden

<https://www.arvsfonden.se/om-allmanna-arvsfonden/arv-som-utvecklar-sverige/hur-kommer-pengar-in-till-allmanna-arvsfonden>

Arvsförordningen

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012R0650>

Bildupphovsrätt

<https://www.bildupphovsratt.se>

Bouppteckning

(SKV 461, Utgåva 8) Rättslig vägledning avseende värdering vid bouppteckning

<https://www.skatteverket.se/download/18.109dcbe71721adafd25806d/1598428814844/bouppteckning-skv461-utgava08.pdf>

Efterlevandeguiden

<https://www.efterlevandeguiden.se/>

På efterlevandeguiden finns en checklista
<https://www.efterlevandeguiden.se/download/18.4f496b-13182b2ea437725439/1661149233025/Checklista%20Efterlevandeguiden%20svensk%20220819.pdf>

Gåva

Skattereduktion för gåva
<https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/edition/2025.4/377194.html>
Gåvolagen <https://lagen.nu/1936:83#P1>

Inventarielista/Arkiv

<https://www.artworkarchive.com/artists>
<https://www.joanmitchellfoundation.org/career-documentation-for-the-visual-artist>
<https://www.joanmitchellfoundation.org/uploads/pdf/Career-Documents-Guide-2022.pdf>

Nya regler om arv och testamente

– bland annat ett testamentsregister i offentlig regi och ett stärkt skydd för efterlevande sambor
SOU 2025:91

När en anhörig dör – Skatteverket

<https://www.skatteverket.se/privat/folkbokforing/narenanhorigdor>

Stiftelser

<https://www.lansstyrelsen.se/stockholm/samhalle/stiftelser/bil-da-och-registrera-stiftelse.html>
Stiftelsen Hilma af Klints verk
<https://hilmaafklint.se/sv/om-stiftelsen/>

Ärvdabalken

Ärvdabalk (1958:637)

Övrig information

Artists' legacy foundation

<https://artistslegacyfoundation.org/legacy-artists/>

Artwork Archive

<https://www.artworkarchive.com/blog/artistic-legacy-how-will-your-art-and-life-be-remembered>

Art360 Foundation

<https://www.art360foundation.org.uk/>

Estate Planning Workbook for Visual Artists - Joan Mitchell Foundation

<https://www.joanmitchellfoundation.org/uploads/pdf/CALL-EPW-I-2019.pdf>

The Institute for Artists & Estates

<https://www.artists-estates.com/institut>

Mastering Art Management + Building an Artistic Legacy - A workbook from Artwork Archive

https://d1zdxptf8tk3f9.cloudfront.net/guides/19/ArtworkArchive_InventoryWorkbooks_.pdf?1737069296

Alma Lövs begravningsplats för konsten

<https://www.almalov.se/2014-coming-up-from-underground/>

ORDLISTA

AKTIEBOLAG (AB) – Juridisk person som kan äga och förvalta ett konstantligt arv. Bolagsordning kan ändras av bolagsstämman, vilket innebär att grundarens vilja kan förskjutas över tid. *Se även: Förening, Stiftelse, Stiftelseförordnande, Förvaltning.*

ALLMÄNNA ARVSFONDEN – Ärver när släktervingar saknas och testamente inte finns; kan i vissa fall avstå arv till annan. *Se även: Kammarkollegiet, Dödsbo, Arvskifte.*

ANSTÅND – Förlängd tidsfrist, till exempel för att lämna in bouppteckning (ansöks innan ordinarie frist gått ut). *Se även: Bouppteckning.*

ARKIV/ARKIVERING – Systematiskt ordnande och bevarande av material såsom verk, skisser och dokumentation. Avgörande för autentisering och forskning. *Se även: Inventarielista, Autentisering, Catalogue raisonné.*

ARVSKIFTE – Avtal mellan dödsbodelägare om fördelning av tillgångar efter registrerad bouppteckning. *Se även: Bouppteckning, Skiftesman, Legat/legatarie, Universell testamentstagare.*

AUTENTISERING – Att fastställa ett verks äkthet, ofta med stöd av dokumentation och arkiv samt äkthetsintyg. *Se även: Äkthetsintyg, Proveniens, Catalogue raisonné.*

AVTAL/ÖVERENSKOMMELSER – Åtaganden som påverkar förvaltning, till exempel galleriavtal, licensavtal, uthyrnings- och utställningsavtal. *Se även: Licens, Förvaltning, Upphovsrätt.*

BEGRAVNINGSÖNSKEMÅL – Dokumenterade önskemål om begravning eller ceremoni (till exempel i Vita Arkivet). *Se även: Efterlevandeguiden.*

BODELNING – Fördelning av makars egendom vid skilsmässa eller dödsfall före arvskifte. *Se även: Äktenskapsförord, Giftorättsgods, Arvskifte.*

BOLAGSORDNING – Styrdokument för aktiebolag. *Se även: Aktiebolag (AB), Förvaltning.*

BONA VACANTIA – ”Ägarlöst gods” som i vissa länder tillfaller staten när arvingar saknas. *Se även: Allmänna arvsfonden.*

BOUTREDNING – Insamling av uppgifter om boet som underlag för bouppteckning och senare åtgärder. *Se även: Bouppteckning, Boutredningsman.*

BOUTREDNINGSMAN – Utses vid oenighet eller komplexitet för att förvalta boet; arvode betalas av dödsboet. *Se även: Skiftesman, Arvskifte.*

BOUPPGIVARE – Den person som lämnar uppgifter om tillgångar och skulder inför bouppteckning. *Se även: Bouppteckning.*

BOUPPTECKNING – Förteckning över tillgångar och skulder per dödsdagen; ska förrättas inom tre månader och registreras. *Se även: Boutredning, Arvskifte.*

CATALOGUE RAISONNÉ – Källkritisk och komplett verkförteckning. *Se även: Arkiv/arkivering, Autentisering, Proveniens.*

DONATION (GÅVA) – Vederlagsfri överföring under livstid; kan villkoras i gåvobrev. *Se även: Gåvobrev, Donationsförordnande, Stiftelse.*

DONATIONSFÖRORDNANDE – Villkor kopplade till en donation (till exempel hur verk får visas eller förvaras). *Se även: Donation (gåva), Gåvobrev.*

DÖDSBO – Juridisk enhet som förvaltar tillgångar fram till arvskifte. *Se även: Boutredning, Bouppteckning, Arvskifte.*

DÖDSBOANMÄLAN – Förenklat förfarande som kan ersätta bouppteckning när tillgångarna är mycket begränsade. *Se även: Bouppteckning.*

EFTERMÅLE (konstnärligt) – Hur konstnären och konstnärskapet blir ihågkommet. *Se även: Förvaltning, Arkiv/arkivering, Upphovsrätt.*

ENSKILD EGENDOM – Egendom som undantas från bodelning enligt till exempel äktenskapsförord. *Se även: Bodelning, Äktenskapsförord.*

EKONOMISTYRNINGSVRKET (ESV) / DONATIONSFÖRORDNINGEN – Regelverk för myndigheters gåvomottagande. *Se även: Donation (gåva).*

FÖLJERÄTT (DROIT DE SUITE) – Ersättning vid vidareförsäljning via professionella aktörer; tillfaller upphovsperson eller arvingar. *Se även: Upphovsrätt, Royalties.*

FÖRENING – Juridisk person som kan förvalta arv; stadgar kan ändras av medlemmar. *Se även: Aktiebolag (AB), Stiftelse, Förvaltning.*

FÖRRÄTTNINGSMAN – Medverkar vid bouppteckning (två personer krävs). *Se även: Bouppteckning.*

FULLMAKTSGIVARE/FULLMAKTSHAVARE – Parter i en framtidsfullmakt. *Se även: Framtidsfullmakt.*

FÖRVALTNING – Praktisk och strategisk hantering av konstnärlig kvarlåtenskap (vård, dokumentation, finansiering, visning med mera). *Se även: Stiftelse, Aktiebolag (AB), Förening, Inventarielista.*

GÅVOBREV (donationshandling) – Skriftligt dokument om gåva och villkor; obligatoriskt för fastighet eller bostadsrätt. *Se även: Donation (gåva), Donationsförordnande.*

GIFTORÄTTSGODS – Egendom som ingår i bodelning om den inte är undantagen. *Se även: Bodelning, Äktenskapsförord.*

IDEELL RÄTT – Del av upphovsrätten: namngivelse och skydd mot kränkande ändringar eller sammanhang. *Se även: Upphovsrätt.*

INVENTARIELISTA – Strukturerad lista över verk och material (titel, år, medium, plats, värde, avtal, proveniens med mera). *Se även: Arkiv/arkivering, Förvaltning.*

KAMMARKOLLEGIET – Prövar bland annat testamenten när arvingar saknas. *Se även: Allmänna arvsfonden.*

KONSTNÄRLIG KVARLÅTENSKAP – Verk (färdiga och ofärdiga), skisser, dokumentation samt upphovsrätt med mera. *Se även: Upphovsrätt, Förvaltning.*

KURATOR/INTENDENT – Profession som kontextualiserar, visar och tolkar verk. *Se även: Eftermäle, Förvaltning.*

LAGLOTT – Bröstarvinges tvingande del av arvslotten (hälften). *Se även: Testamente.*

LEGAT/LEGATARIE – Särskild egendom (legat) som tillfaller viss mottagare (legatarie). *Se även: Testamente, Arvskifte.*

LICENS – Rätt att nyttja verk på visst sätt (till exempel reproduktion). *Se även: Upphovsrätt, Royalties, Avtal/överenskommelser.*

LÄNSSTYRELSEN – Ansvarar för registrering och tillsyn av stiftelser. *Se även: Stiftelse, Tillsynsmyndighet.*

MARKNADSVÄRDE – ”Verkligt värde” (försäljningsvärde) som används i bouppteckning. *Se även: Värdering (konst).*

PROVENIENS – Ägar- och utställningshistorik; viktig för äkthet och värde. *Se även: Autentisering, Catalogue raisonné.*

ROYALTIES – Löpande ersättning vid licensiering eller nyttjanden. *Se även: Licens, Upphovsrätt.*

SKIFTESMAN – Genomför tvångsskifte vid oenighet; beslut kan överklagas. *Se även: Arvskifte, Boutredningsman.*

SOCIALNÄMNDEN – Gör dödsboanmälan och utreder arvingar när sådana saknas. *Se även: Dödsboanmälan, Allmänna arvsfonden.*

STIFTELSE – Självständig förmögenhet för visst ändamål; svårt att ändra ändamål. *Se även: Stiftelseförordnande, Länsstyrelsen, Förvaltning.*

STIFTELSEFÖRORDNANDE – Grunddokument som styr ändamål, egendomens användning, styrelsens utseende med mera; kan normalt inte ändras av styrelsen. *Se även: Stiftelse.*

SÄRKULLSBARN – Barn till endast den avlidne; har rätt att få ut sitt arv direkt. *Se även: Laglott, Bodelning, Arvskifte.*

TESTAMENTSEXEKUTOR – Utses i testamente för att verkställa testators vilja. *Se även: Boutredningsman, Testamente.*

TESTAMENTE – Skriftligt förordnande (med vittnen) om fördelning och förvaltning av kvarlåtenskap; kan innehålla bindande föreskrifter om upphovsrättens utövande. *Se även: Laglott, Universell testamentstagare, Legat/legatarie.*

TILLSYNSMYNDIGHET – Övervakar att stiftelser följer lagen och förordnandet (ofta Länsstyrelsen). *Se även: Stiftelse, Länsstyrelsen.*

UNIVERSELL TESTAMENTSTAGARE – Får hela eller viss kvotdel av kvarlåtenskapen; blir dödsbodelägare. *Se även: Legat/legatarie, Arvskifte.*

UPPHOVSRÄTT – Ekonomiska och ideella rättigheter till verk; gäller i 70 år efter upphovspersonens dödsår och ärvs. *Se även: Ideell rätt, Följerätt, Licens, Royalties.*

UTHYRNING/UTLÅNING – Tillfälliga upplåtelser av verk; bör dokumenteras i inventarielistan. *Se även: Avtal/överenskommelser.*

VÄRDERING (KONST) – Bedömning av marknadsvärde baserat på kvalitet, skick, efterfrågan, proveniens med mera. *Se även: Marknadsvärde, Catalogue raisonné.*

ÄKTHETSINTYG – Dokument som bekräftar upphov med mera; motverkar förfalskningar och underlättar förvaltning. *Se även: Autentisering, Arkiv/arkivering.*

ÄKTENSKAPSFÖRORD – Avtal mellan makar om enskild egendom. *Se även: Bodelning, Giftorättsgods.*

ÖVERFÖRING/ÖVERLÅTELSE – Ägar- eller rättighetsbyte (försäljning, gåva, licens, testamente). *Se även: Donation (gåva), Licens, Testamente.*

Förr eller senare ställs de flesta konstnärer inför frågan om sitt konstnärliga eftermäle – vad som händer med konsten, ateljén och allt det skapade när konstnären själv inte längre finns kvar.

Denna handledning ger vägledning i hur ett konstnärskap kan dokumenteras, planeras och förvaltas – både under konstnärens livstid och efteråt. Här behandlas juridiska, praktiska och etiska frågor kring kvarlåtenskap, arv, donationer och stiftelser.

Handledningen vänder sig till konstnärer, arvingar, förvaltare och andra som vill ta ansvar för att ett konstnärligt arv bevaras och kan leva vidare – med respekt för konstnärens vilja och vision.